

Микола Щербак

ШЛЯХ
УВІЧ-
НІСТЬ

MRS O MOROZEWYCH
659 Amherst St
Buffalo, NY 14207

Olena O Morozewych
13269 W Warren Ave
Lakewood, CO 80228-4636

МИКОЛА ЩЕРБАК

ШЛЯХ У ВІЧНІСТЬ

П О Е М А

diasporiana.org.ua

НЮ ЙОРК

РІК 1954

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД
УКРАЇНИ

MYKOLA SCHERBAK

A PATH IN ETERNITY

UKRAINIAN POEM

ИОСИПУ ПОЗИЧАНЮКОВІ,

Письменникові-Лицареві, який героїчно загинув у революційних лавах борців за волю України.

*...Найдальший упав ниць, простяг руку,
затиснувши в кулаки колосок з волошкою.*

И. ПОЗИЧАНЮК (Новеля „В житах”)

I

Хоч би ця темінь скорше пропливла! —
Він говорив і мружив сірі очі...
Хотілося схилитись край стола,
Спочинути — віддати данину ночі!

Забути все — ці скрипти, цей обман,
Це пустослів'я, сповнене облуди!
Ні, ні! Не спать! Розвіяти туман!
Відкрити вікно! Хай п'ють спрагнілі груди

Терпке повітря, як міцне вино!
Нахмурився... І знову на папері
Перо скрипіло... Хоч уже давно
Глибока північ прихилила двері...

Хоч вже останній продзвенів трамвай
Десь від Сінного і затикли кроки
Прохожих пізніх... Ну, а ти все знай
Полоть бур'ян словесний! І мороки

Не збудешся, аж поки зза Дніпра
Запаленіє вранішня зірниця...
...Читав новини... — Що це? Що це? Гра?
А може сон? А може тільки сниться?!

Здрігнувсь... Не вірив. ..Військо... Волі клич...
Пішли за Збруч"... Яка гаряча мова!
Забилось серце... Похитнулась ніч...
— Ну, Йосипе! Поїдемо до Львова! —

Хтось кинув слово.

— Може... може й так!

Кореспондентом! Що? — Радів очима...

...Вставало сонце... Смужка золота

Над Києвом тремтіла, негасима!

**
*

— У місто Лева! — він палав, горів.

— В Галичину! — прощався на пероні.

І світ, здавалось, променів, як спів

І спів, як хвиля на Дніпровім лоні...

— Здіймайтесь, крила!... В небі голубім

Пливли високі київські дзвіниці.

Софія... Лавра... — спалахи і дим.

Твої слави, гомінка столиці!

Двигтіла даль... Затиснувши уста.

Ходила осінь, молячись до Бога.

У чистім полі врунулись жита.

Кудись вела якась крута дорога...

Шляхи... Дороги... Скільки тих доріг

Він перейшов і горами, і долом!

Не раз сірів у дощовицю, в сніг,

Загублений за сірим видноколом...

...Вслухався в шум Запоріжжя,

Хортиці робив уклін.

Бачив стрімкі роздоріжжя

Дніпровських ярих долин.

Дихав, засмаглий вітрами,
Чаром херсонських степів,
Чув, як пливе над полями
Дзвінкої сопілки спів...

Чернігівські смолокури
Стрічали його в лісах...
Подільські узгір'я хмурі
Сходив по терпких ночах...

І знов крізь вітри й пожежі
Вчувалось: „Гук, мати, гук!”
І знов із високої вежі
Підводився Кармелюк...

Здригалося Подніпров'я,
Горіла Умань вогнем.
Земля паленіла кров'ю
І дихала полинем...

...Шляхи... Шляхи... А нині, як у снах,
Навіяних вітрами і грозою,
Промінилась ясна Галичина
І княжий Львів жахтів поза горою...

**
*

Так ось він, Львів! Як прагнув, як жадав
Зустріть його, мов корабля у морі!
О, княжа славо! Город-сивоглав!
Могутній Лево в гордій непокорі!

Привіт тобі із Києва, з Дніпра,
Безсмертне місто короля Данила!
Це тут, як хан свободу відбира.
То у народу виростають крила!

Це тут, це тут із небом розмовля,
Як видиво, святе верхів'я Юра!
Чому ж горить і знемага земля!?
І кров по бруках, і п'їтьма похмура!?

...Хитаються частоколи,
Розвалюються вали.
Татари. Верблюди. Коні.
Заграви рудої мли...

Колише, вихрить травою
Не буря — хан Бурандай.
Ордою суне, ордою
На галицький вільний край...

Підпалений Володимир
До неба руки простер.
Львів захлинається димом,
Стікає кров'ю Дністер.

Та зводять вірні дружини
І ратища, і щити.
— За волю! За Україну!
Стояти, як мур, брати!..

Стоять, як мур!.. Стискалася рука...
То рвійним кроком в шумах вечерових
Ішов по Львову, по землі Франка
Новий прибулець з берегів Дніпрових...

II

Там, над Дніпром, ти б не повірив, ні,
Хіба у мріях, оповитих снами,
Що в соняшно-терпкій Галичині,
Колисаний карпатськими вітрами,

Ти пронесеш до синіх верховин,
Як цвіт із ниви — думи колоскові!
Що прошумиш, немов потоку плин
Серед бескидів гомінких — у Львові!

У Львові! Парк ще у сльозах мок,
Але дощам наперекір,
Промінився Високий Замок
І височіли вістря гір.

Зима вже відійшла в Карпати
В свою оселю кам'яну
І Йосип вийшов зустрічати
Веселу вісницю — весну!

Що принесеш ти Україні,
Співуча госте зза морів?!..
Димівся, мріючи в долині,
Неначе Київ, ранній Львів!

І ці дуби, і ці верхів'я,
Як Володимирська Гора.
Нема лише степів безмір'я
Та буревійного Дніпра!

Але зоріють тут Карпати
І соком б'є, немов жива,
Твоя живиця, земле-мати,
Глибинна сила вогнева!..

А що, як „невсипуці очі”
Дізнаються?! Що буде з ним?!..
Він прокидався серед ночі
Залитий потом крижаним...

Хмарки пливли на виднокрузі..
Одно ти, Йосипе, затям:
Оунівці — надійні друзі!
Лиш обминай безодні ям!

Лише зумій, зумій, де треба,
У щасті й горі промовчать!..
Поглянь, як у високім небі
Журливі журавлі ячать.

Крилатий ключ, як пісня рання,
У димній далечі зника...
А в думці, ніби сподівання,
Дзвенять вірші Маланюка.

Він їх читав, рядки вогненні,
Що пропікали серце й кров.
Він дихав важко, невтоленний,
Бо душу шматував Донцов...

— О! Ви в полоні мрій крилатих,
Товаришу Позичанюк!..
Схопився... — Рута!... Рута-М'ята! —
І дружнім тиском милих рук

Він радо привітав білявку,
Своє чар-зілля!... Ніби спів
Злетів і тихо сів на лавку
На крилах янгола. Розцвів

Волошки цвіт у світлім житі...

— Як вам поводиться?..

— Оце

Збираюсь їхати! — сумовито

Він подивився їй в лице...

— Додому?!

— Власне, на нараду.

До Києва. Дістав листа...

Чому ви... так?.. Ходімо садом...

Доріжка, ніби золота,

Вела поміж росистих кленів,

Рясним посипана піском.

І листя, свіже і зелене,

Щось шелестіло їм обом...

III

Коли ми думаєм про Київ,
То зразу згадується Львів.
Так пісня — мрій і духу вияв —
Розбуджує відлунний спів.

Їх поєднала Божа сила
З небес, осяяних добром.
Гордися, городе Данила!
І ти, столице над Дніпром!

...Три дні був Йосип на нараді
У Києві... Як гомонів
Старий Дніпро! І хлопці, раді,
Усе питалися про Львів.

Заглиблений в думки і мрії,
Він їм розказував, а сам
Молився Лаврі і Софії,
Вклонявся рідним берегам.

Дивився, як ріка співуча
Котила хвилі в далеч-путь.
І думав-думав. Тут, на кручах,
Поховані герої Крут!

Тут, на Аскольдовій Могилі,
Вогнених душ палахкотінь.
Сам Бог їм, лицарям спочилим,
Віддав підхмарну височінь!..

Хвилюючись, ішов угору
Вузьким завулком. Ось Майдан!
І враз на скелі, як на морі,
Здійнявся бронзовий Богдан!

Неначе кличучи до січі,
Летів із вітром на коні,
І паленіли, ніби свічі,
Софії древньої вогні.

Здавалося, що після Львова,
Співає бронза і граніт,
Неначе радісна обнова
Дихнула соняшно на світ

З висот небесних... Мрії-мрії!
Це тільки вигадка моя...
Поглянь, як біля брам Софії
Сичить отрутою змія.

Усе, як сон. Усе — руїни —
Церкви. Святині. Київ. Січ.
Пливе полями України
Московська всеімперська ніч...

В дорогу! Годі! В путь! До друзів!
Увесь, палаючи, горів...
Прощай, мій Києве у тузі!
Мої жалі! У Львів! У Львів!

IV

Ранкове місто в легких шумах,
Немов пливло у далину...
— Ну, от і Львів! А я вже думав:
Катівні Липок не мину...

І Йосип збуджено і радо
Налив вина. — За вороття!..
Ну, як ся маєш по нараді?
Пиши про радісне життя!

Чи чув? Редактор твердо й гостро
Жадав нових і свіжих тем —
Про братню поміч, про колгоспи,
Про Ельдорадо та Едем...

Ні! Є надійніша стежина,
Його надхнень жива ріка:
Василь Стефаник, Черемшина
І думи рідного Франка!

Про це він буде їм писати!..
Отож рихтуйся скорше в путь.
— У Нагуєвичі! В Карпати!
Де сосни буряно гудуть!

**
*

На обрії димівся чорний Діл,
Мов поринав у забуття й дрімоту.
А тут потік в запіненій воді
Несе й гойда вечірню позолоту...

— Привіт вам, Нагуєвичі й Карпати!
Уклін, о земле — всеплодюча мати!
І вам, верхів'я, що дали Співця!..

З якимсь тремтінням оглядав місця,
Де вгледів світ Поет з орлиним зором...
А він, той світ, видзвонював прозоро,
Як молотки у кузьні із Гори,
Шумів як сосни і рвучкі вітри
В вечірню пору, бурею хитливу...
Кошлативсь обрій — віщувало зливу!
Будь, буре, будь!.. Далекою грозою
Дихнуло в груди... Доторкнувся рукою
Гарячого чола... О, Боже! Хмара
Пливе-пливе, як виклик і покара.
Та що це? Що? Неначе сам не свій,
Почув хрипкий, нестримний крик: — Не смій!
Не смій! не смій! — грозило щось до хмари,
А каламуть пливла, як тінь примари...
І враз важчезна стеля над горою
Гойднулася, захитана грозою
І кресом блискавки. Здригнувся Діл.
Світ стрепенувся, ділений навпіл
Вогненным лезом. Ніби колісниця
Промчала небом... Усміхнувся... Сниться
Чи уявляється?.. Дощу краплини
Упали лунко. З чорної долини
Війнуло вільгістю...

Уже в дорозі
Усе він думав-думав у тривозі.
Згадався Київ... Уявився Львів,
Що інший шлях в житті його провів,
Як з друзями, схвильовані, ходили

Вклонитися Франкові... На могилі
Він бачив скелю... Сіра і зловісна,
Вона, як привид, над життям нависла,
Камінна сила!.. З темряви ночей,
Мов сходив там розкутий Прометей
І з відблиском, як обрій пурпуровий.
Світив вогнем на шлях у бризках крові...

І хтось сказав: — Погляньте, в далині
Струснулася Україна у вогні!..
Тоді душа розквітла, як розмай,
Почувся гук, в палахкотінні край,
Та вітру свист, та сполох на зорі,
Та молоти в руках каменярів.
І голос знов, крізь сутінки і млу,
Лунав, як грім: — Лупайте цю скалу!
Лупайте цю скалу! — і вже здригавсь граніт.
Мов полум'ям запалювався світ.

V

— Війна! Війна! — стривожений поблід,
Почувши, Йосип. — Боже, там же мати!
Як маю діять? Їхати на схід?!
Ні, ні! Ніколи! Двічі не вмирати!..

Шумів, здригався у тривозі Львів,
Гриміли важко поїзди на Київ!
Ні, ні! Ніколи! Лиховістя днів
Я перебуду в друзів-побратимів...

...Дороги, рвані залізом,
Трясуться і стугонять.
Мостами, узбіччям, низом,
Стежками і навмання.

Столоченими житами,
Збиваючи колоски,
Табунно днями й ночами
Тікають большевики...

Женуть перед себе бранців,
Сіючи морок і жах,
І скачуть, як в лихоманці,
Вівчарки на ланцюгах...

А вслід німецька неволя —
Чорної свастики свист...
З розчахнутої тополі
Кружля обгорілий лист.

Ні неба, ні зір, ні сонця.
Доці. Порожнеча. Мла.
Земле, зроби оборонця,
Щоб волею ти цвіла!..

І ніби ріка невпинна,
Клекоче народу гнів:
— Ні германа, ні москвина! —
Рече громовинно Львів.
— Ні германа, ні москвина! —
Б'є хвиля із берегів!..

Б'є хвиля!.. В сухому гніві,
У скреготі болю й мук,
Підвівся суворий і ніжний
Йосип Позичанюк.

Зривалось хистке склепіння
Від оплесків дужих рук.
Встав, як народу сумління,
Йосип Позичанюк.

Прапори. Тризуби. Сон це?!
Розмаяний слави гук.
Ішов у промінні сонця
Йосип Позичанюк.

VI

Війна звивалась хижа й невтоленна
В пожежі, в куряві, в рудім диму,
Мов над проваллям зігнута гієна
Гарчала в ніч, у сухорєбру тьму...

...Узяв перо... Про що писати
Тн будеш, Йосипе?.. Смутна
Стояла, як в тумані, мати
Така одна, така одна...

О, туго матері! О, сльози
У смертоносний день війни,
У день погрози і загрози,
Хто з вас не пам'ята, сини?!

Хто не пригадає, як муку,
Прощання невмолимий час,
І материнську теплу руку,
І сум похилого плеча!..

Вихрили образи... О, мово
Видінь, як спалахи заграв!
Всю ніч метався він над словом
І ніби літопис писав... —

Шляхи двигтіли під вагою
Німецьких кованих коліс.
Тевтон скаженою рукою
Підніс меча — погібель ніс.

Як за татарщини лихої
Отари бранців — гук, яса...
Розбійник в дикому розбої
Палив і землю й небеса...

Пали, пали! Нехай тоді я
І сам горітиму вогнем,
Мов недомучена надія,
Гірким пропахла полинем.

Немов надія!.. Вітер віяв...
Тремтіло у руках перо.
Дивився в ніч. Пожежі. Київ.
У крові клетотить Дніпро.

О, Дніпре мій! Бурхливі води!
Ви штормом стрінули біду!
Вставай, розтерзаний народе,
І на тевтона й на орду!..

І вже здригалися долини,
І захлинався скоростріл.
Вставали месники Волині.
Підводивсь Кармелюцький Діл.

— Хвилюйте, береги безмір'я!
— До нас, знедолені сини!
Гриміло зворами Підгір'я
І ярий гнів Галичини...

Вихрили образи... О, мово
Видінь! О, іскро вогнева!..
Хитнулась ніч, і волошково
З'явилась Рута, мов жива...

Нема її, немов зірниця
Згоріла, впавши у блакить...
Буває, болісно приснитися,
І серце в муках защемить.

І стане порожньо у світі,
На цій згорьованій землі.
Лише, у слово перелиті,
Ячать нестихнуті жалі...

VII

І знов дороги — що ж то буде?! —
Вітрюга бурю підійма.
Вози, вози і халабуди.
Регоче з півночі зима...

Мені аж серце заніміє,
Коли згадаю ту зиму. —
Лівобережжя ціпеніє,
Здригаючи в густім диму.

Ані хатини, ні оселі
Довкола рідної ріки.
Лише у сніговій пустелі
Снують нові кочовики.

Та ніби пси несамовиті,
Гарчать есесівці в полях.
Та на морозі несповите
Квилить, синіє немовля...

А далечінь така безкрая,
Мов завірюхи каламуть...
Вже прусаки — грабіжна згряя —
До фатерлянду дико пруть...

На захід — пекло! Схід — неволя!
З Москви — вандалі і кати!
З Берліну — свастики сваволя!
Хто вкаже шлях: куди іти?!

Куди іти, о земле-мати!?
Де є стежина? Де тропа?
— В Карпати, сину мій, в Карпати!
В Повстанчу Армію — в УПА!

**
*

І він пішов. Були пекельні дні...
Були бої!.. Тепер ось у кривці!
Мов бішені, біжать-тікають німці —
Зимі початок і кінець війни!

А далі що? І муки, і полон?!
Москви неволя і народня смута!?
Де ж Україна, що скидає пута?!
Невже це сон? Тяжкий, гарячий сон?!

Ні! Смуток серця хай не обступа! —
Життя чи смерть — війни жорстокі жорна!
Встає народня сила непоборна!
Мов месниця, підводиться УПА!

**
*

*Під рідними соснами їх життя
перетворилось у пісню.*

Й. ПОЗИЧАНЮК

Гей, хлопці, ударим прибоєм!
Виходьте із міста й села.
З тобою, наш краю, з тобою
На ворога ринемо боєм,
Щоб нам Україна цвіла!

Шумлять, наче море. Карпати
Смереками в соняшній млі.
Щоб наша не плакала мати,
Ми підемо усі до розплати
За волю на рідній землі!

Як небо широке й безкрас,
Як жито із світлих ланів,
Хай прапор блакитний сіяє
І нам Україну квітчає,
Розкату навіки віків!

**
*

Віє, мете сніговиця,
Ніби жбурляє злом.
— Треба нам, хлопці, згубиться!
Сніг заміта село.

— Чи чуєш?.. Дивися, Костю,
Он чагарник і ліс!
Певно, в Юшковичах „гості”...
Як там, Борисе, кріс!?

Вітер кошлатив у полі
Білий лляний сувій.
Раптом: — Монголи, монголи!
Крикнув у сніговій.

Сіпнулися скоростріли
І сколихнули лан.
Летючі вогнисті стріли
Гріли сипкий туман.

Бо доки сонце буде над Дніпром,
Він житиме, як пісня, у серцях.
Любов'ю, гнівом, крісом і пером,
Немов маяк у грізний бурелом,
Він просвітив і вічність шлях!..

ЙОСИП ПОЗИЧАНЮК (Коротенька біографія)

Визначний письменник і революціонер-самостійник Йосип Позичанюк народився в 1911 році на Вінниччині. Батько його був репресований московсько-большевицькими окупантами. Йосип Позичанюк закінчив мовно-літературний факультет Ніженського педагогічного інституту ім. Гоґся.

Працюючи журналістом-редактором мови — у Києві, він багато подорожував по українській землі і власними очима бачив страхітливу дійсність, принесену большевицькими зайдами, жорстокими поневолювачами України.

Восени 1939 року, коли большевики, після розвалу Польщі, окупували Галичину, Йосип Позичанюк був посланий з Києва кореспондентом у Львів. Там він зв'язався з українським підпіллям. З вибухом німецько-большевицької війни в червні 1941 року, Йосип Позичанюк не поїхав на схід, а залишився в Галичині і кинувся в вир боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу вже під німецькою окупацією України.

Був членом Української Головної Визвольної Ради. Впав лідарем зі зброєю в руках 23 грудня 1944 року — на 34 році життя — в селі Юшковичі біля Ходорова разом зі своїми друзями-побратимами Борисом-Орлом Вільшинським та Модестом-Костем Цмоцем.

В особі передчасно полеглого Йосипа Позичанюка Україна втратила вірного сина-борця за волю свого народу, а українська література — багатонадійного, таланови-

того письменника. Навіть за коротке, але хвилююче своє життя Йосип Позичанок встиг створити багато захоплюючих, високомистецьких новель — справжніх перли письменства, на жаль, досі розкиданих в українській періодиці і не зібраних в окрему книжку.

ПОЯСНЕННЯ ДО ОКРЕМИХ СЛІВ І ВИРАЗІВ

Розділ I. „Останній прозвенів трамвай десь від *Сінного*”
— тобто від Сінного базару в Києві.

Роділ IV. *Липки* — найкраща дільниця Києва, де міститься НКВД.

Ельдорадо — золота, казкова країна.

Едем — рай.

Діл — горб на Підкарпатті, що його видно з Нагусвичів;

Нагусевичі — село Дрогобицького повіту, де народився Іван Франко; *Гора* — присілок, або слобода, де стояла кузня батька Івана Франка; „*Не смій! не смій!*” — асоціативна згадка вчинку героя Франкового оповідання „Під оборотом” — Мирона, який погрозами проганяє градову хмару.

Розділ VII. *Юшковичі* — село біля Ходорова, де 23 грудня 1944 року загинув Йосип Позичанюк, а разом з ним — вояки УПА — Борис-Орел Вільшинський та Кость-Модест Цмоць, про яких згадується в поемі.

